

Asia: VN/4682/2023

HE-luonnos valtion tukemien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen asukasvalintaa koskevien säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Moniheli ry kiittää mahdollisuudesta saada lausua hallituksen esityksen luonnoksesta valtion tukemien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen asukasvalintaa koskevien säännösten muuttamisesta (Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/4682/2023)

Moniheli katsoo, että esitysluonnoksessa tavoiteltu yhdenvertaisempi asukasvalinta sekä erilaisten väestöryhmien parempi huomioiminen asukasvalinnassa ja mahdollisuuksien lisääminen valtion tukemien asuntojen hakuprosessiin osaksi pääsemisessä on yksilöiden aseman kannalta hyvä ja siksi kehityssuuntana kannatettava. Moniheli kannattaakin muutoksia yleisellä tasolla. Katsomme kuitenkin, että joiltakin osin olisi syytä tehdä tarkennuksia, jotta käytännön toimintaan ei jää tulkinnanvaraa ja jotta yhdenvertaiset mahdollisuudet toteutuvat tosiasiallisesti.

Kunnan asukkaan etusija asukasvalinnassa

Esityksessä ehdotetaan poistettavaksi kunnan asukkaan etusija asukasvalinnassa. Esitys parantaa yksilöiden asemaa asunnonhaussa ja ihmisten liikkumisen vapautta sekä mahdollisuutta edistää omannäköistä elämää yhteiskunnassa. Moniheli kannattaa tätä esityksen kohtaa. Haluamme kuitenkin myös tuoda esiin vieraskielisten haastavan aseman asuntomarkkinoilla. Tällä esityksen kohdalla voi olla kielteisiä vaikutuksia erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvien tai sinne suuntaavien vieraskielisten ihmisten asunnonhakuun.

Monihelin Katto-toiminta auttaa vieraskielisiä ja maahanmuuttajataustaisia asiakkaita asunnonhaussa ja asunnottomuuden ehkäisyssä. Tälläkin hetkellä kyseinen moninainen, usein haavoittuvassa asemassa monestakin syystä oleva väestöryhmä kohtaa ongelmia ja ilmiöitä, joita

kantaväestö ei asunnonhaussa välttämättä koe. Ongelmat kärjistyvät pääkaupunkiseudun asumisessa. Näitä ovat esimerkiksi hämärät vuokranvälitysmarkkinat, luku- ja kirjoitustaidottomuudesta tai digitaitojen puutteesta johtuva vaikeus tehdä asuntohakemuksia ja selviytyä asunnonhaun prosessista, velkaantumiskierteeseen joutuminen moninaisista syistä, tietämättömyys neuvonta- ja palvelupaikoista sekä ymmärtämättömyys erilaisista yhteiskunnan palvelujärjestelmistä. Työmme kohderyhmä myös selkeästi hakeutuu pääkaupunkiseudulle työn, ihmissuhteiden ja sosiaalisten verkostojen sekä koulutuksen perässä.

Esityksen mukaan suurimmissa kaupungeissa ja kasvukeskuksissa ARA-asuntojen hakijoita on tällä hetkellä paljon enemmän kuin tarjolla olevia asuntoja. Etusijan poisto saattaa lisätä jossakin määrin siirtymistä muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle, jossa jo ennestään on pulaa kohtuuhintaisista ja sopivan kokoisista asunnoista. Kilpailu asunnonsaannista todennäköisesti kiristyy. Huolemme on, että asiakasryhmämme kohtaamat ikävät ilmiöt ja arjen ongelmat lisääntyvät heidän keskuudessaan, koska asunnon saanti tulee pitkittymään ja vaikeutumaan. Yhteiskunnan näkökulmasta ihmisten elämän vakauttaminen vaatii jatkossa enemmän korjaavia toimia. Toisaalta muuttoliikettä tapahtuu myös pois pääkaupunkiseudulta, joten siltä osin selkeästi erityisesti monille pääkaupunkiseudulta seutukuntiin muuttaville suurikokoisille vieraskielisille perheille tämä esityksen kohta tuonee helpotusta.

Asukasvalinnan valvonta ja tilapäiset poikkeukset

Hallituksen esityksessä esitetään asukasvalinnan valvontaa ja tilapäisten poikkeuslupien laajentamista myös hyvinvointialueille. On hyvä, että sekä valvontaa että myönnettäviä lupia voidaan kohdentaa joustavammin, tehokkaammin ja paremmin tarvelähtöisesti. Katsomme, että on kuitenkin varmistettava, että lupien myöntämisen käytännöt ovat niin alueellisesti kuin myös eri toimijoiden kesken yhteneväisiä, vaikka tavoitteena oleva asukasvalinnan harkinnan lisääminen on itsessään hyvä yksilöiden paremman aseman turvaamiseksi.

Muutokset vaatimukseen vuoden oleskeluluvasta

Katsomme, että esitys tukee tilapäistä suojelua saavien asunnon saantia ja asettumista yhteiskuntaan. Lisäksi esitettävä harkinnan mahdollisuus pitkäaikaisen asunnon tarpeessa olevan hakijan osalta tuo muillekin vastaavassa asemassa oleville väestöryhmille mahdollisuuden asunnon saantiin. Toisaalta tämä harkinta saattaa lisätä eriäviä käytäntöjä ja tulkintaa siitä, kuka on pitkäaikaisen asumisen tarpeessa. Mielestämme tässä kohdin on riski myös sille, että kaikki väestöryhmät eivät tule kohdelluksi yhdenvertaisesti. Onkin syytä tarkemmin selkeyttää sitä, mitä kaikkea pitkäaikainen asunnontarve voi olla ja vähintäänkin kehittää ohjeistusta käytännön toimintojen ja kokemusten perusteella.

Haluamme myös tuoda esiin Katto-toiminnan kokemukset tilapäistä suojelua saaneiden ja muiden kansainvälistä suojelua saaneiden kesken. Moni kansainvälistä suojelua saanut henkilöä hakeutuu myös ARA-asuntoihin oleskeluluvan saatuaan. Reilun vuoden ajalta kerättyjen asiakastilastojemme perusteella voimme sanoa, että 90% tilapäistä suojelua saaneista ukrainankielisistä on saanut kauttamme asunnon hyvinkin lyhyellä aikavälillä. Sen sijaan muiden vastaanottokeskuksesta poistuvien kansainvälistä suojelua sekä oleskeluluvan saaneiden henkilöiden asunnonsaanti on paljon pitkäaikaisempi prosessi ja vaatii huomattavasti enemmän työtä. Siksi asukasvalinnassa tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomioita siihen, että samassa lähtötilanteessa olevilla ihmisillä (kuten kaikki vastaanottokeskuksesta kuntiin siirtyvät, asunnottomiksi luettava ihmiset) tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet asukasvalinnassa.

Ehdotuksesta pois jätetty vaihtoehto siitä, että vuoden oleskelulupavaatimuksesta luovuttaisiin kaikkien osalta, ei vain tilapäistä suojelua saavien osalta, olisi ollut kannatettavampi vaihtoehto. Mielestämme näin olisi parannettu eri väestöryhmien yhdenvertaista asemaa asunnonhaussa paremmin sekä varmistettu yhtenäisemmät käytännöt arjen työn tasolla.

Yhdenvertaisuuden ymmärryksen lisääminen ja edistävien toimenpiteiden käyttöönotto

Hallituksen esityksessä painotetaan yhdenvertaisuuden parantumista. Erityisesti siitä puhutaan asukasvalinnan kohdalla mutta myös puhuttaessa vuoden oleskelulupavaatimuksen osittaisesta luopumisesta sekä kuntalaisen etusijasta.

Asukasvalinta on julkista hallintotehtävää (Perustuslaki 124 §). Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan viranomaisella ja julkista hallintotehtävää hoitavalla taholla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (5§). Käytännössä asukasvalinnassa voidaan toteuttaa yhdenvertaisuutta ja yksilöiden oikeuksia mitä parhaimmin, jos ymmärrys ja käytännöt yhdenvertaisuuden edistämiseen on otettu tosiasiallisesti käyttöön.

Erityisesti kaikista edellä mainituista kohdista johtuen on esityksen muutosten voimaantullessa entistä enemmän ja suunnitelmallisemmin panostettava arjen työn tasolla siihen, mitä tarkoittaa asukasvalinnan yhdenvertaisuus, miten punnitaan haavoittuvuutta muutenkin olemassa olevan haavoittuvuuden ja asunnottomuusuhan keskellä sekä mitä työkaluja vuokranantajatahoilla ja työyhteisöissä voidaan kehittää käytännön yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Henkilöstön kouluttamiseen tulee panostaa yhdenvertaisten käytäntöjen toteutumiseksi.

Al-Tameemi Päivi

Moniheli ry